

Digitalni domorodci

■ **Roman Globokar**, dr. teologije, je predstojnik *Katedre za moralno teologijo* na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani* in študentski duhovnik. Od 2006 do 2018 je bil direktor *Zavoda sv. Stanislava*. Napisal je vrsto člankov s področja teološke etike in religijske pedagogike. Od leta 2005 je član *Komisije RS za medicinsko etiko* in od leta 2011 član *Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje*.

Današnji otroci so od rojstva dalje potopljeni v digitalni svet, zato se je zanje uveljavil izraz 'digitalni domorodci'. Ostali smo 'digitalni priseljenci', saj digitalni jezik za nas ni materinščina, ampak je jezik, ki smo se ga morali naučiti kasneje. Toda – ali že sama 'potopljenost' v svet računalnikov, mobilnikov, videoiger, spleta prinaša tudi usposobljenost za življenje v tem svetu? Zelo naivno je prepričanje, da bo zgolj množična uporaba digitalnih medijev prispevala k izgradnji zrelih in samostojnih osebnosti.

Digitalna revolucija

Vpliv tehnike na naše življenje se je povečal z razvojem sodobne digitalne tehnologije, ki posega na vsa področja našega življenja. Razmah svetovnega spleta je omogočil povezavo različnih računalnikov med seboj in s tem ustvarjanje digitalnega oz. virtualnega sveta. Z razvojem mobilnih telefonov in tablic pa je zagotovljena možnost stalne prisotnosti v digitalnem svetu.

Današnji otroci so od rojstva dalje potopljeni v digitalni svet, zato se je zanje uveljavil izraz 'digitalni domorodci', ki ga je leta 2001 skoval Marc Prensky. Vsi ostali pa smo 'digitalni priseljenci', saj digitalni jezik za nas ni materinščina, ampak je jezik, ki smo se ga morali naučiti kasneje. Otroci pa naj bi se novega jezika učili spontano. Ob tem se postavlja vprašanje, ali že sama 'potopljenost' v svet računalnikov, mobilnikov, videoiger, spleta prinaša tudi usposobljenost za življenje v tem svetu. Zelo naivno je prepričanje, da bo zgolj množična uporaba digitalnih medijev s strani 'digitalnih domorodcev' že prispevala k intelektualnemu in splošnemu razvoju. Tudi znotraj digitalne dobe je za uspešen proces učenja pomemben drug človek, ki usmerja otroka, mu razlaga, kaj je bolj in kaj manj pomembno, ki mu govori o smislu učenja, ki ga spodbuja h kritičnemu mišljenju. Predpostavka o 'digitalnih domorodcih', ki naj bi bili sposobni brez zunanje podpore pridobiti ustrezne veščine za učenje in bi bili sposobni sami konstruirati znanje iz fragmentov besedil

Foto: Petra Duhanny
Fotografija je simbolična.

in avdiovizualnih vsebin, se je izkazala za zmotno (Čuš Babič, 2018: 11).

Vsekakor pa zaradi korenitih sprememb, ki močno vplivajo tudi na človekovo mišljenje, lahko upravičeno govorimo o 'digitalni revoluciji'. Težko ocenimo razsežnosti preobrata za človeka. V zgodovini sta se zgodila dva izrazita preskoka v razvoju človeške misli, spodbujena z uvedbo dveh inovacij: pisanje in tisk. Abeceda je omogočila nove izrazne možnosti in spodbudila razvoj človeške misli, tisk pa je omogočil širjenje idej v času in prostoru ter s tem spodbudil globoke družbene in kulturne spremembe. Za razliko od postopnega in počasnega širjenja

pisave in knjig se digitalna tehnologija širi z izredno hitrostjo. Tudi pri uvajanju pisave in razširjanju knjig so obstajali ugovori, da bo to negativno vplivalo na človeka in nadaljnji razvoj človeštva. Danes ne dvomimo v civilizacijski napredek preteklih dveh pridozbe, zato lahko upamo, da bo tudi digitalna tehnologija prispevala k razvoju, kljub temu pa ni odveč kritičen premislek o njihovem vplivu na razvoj človeka. Za razvoj človekovih možganov je prav čas pubertete odločilnega pomena, zato ni odveč ugotoviti, kako digitalni mediji vplivajo na proces oblikovanja nevronske strukture (Amendola idr., 2018: 31).

Stalno povezani

Večina mladih je priključenih na družabna omrežja, ki omogočajo, da so nenehno povezani s svojimi prijatelji, da objavljajo dogodke iz svojega življenja, svoje ideje, misli, fotografske utrinke, delijo izkušnje, vzpostavljajo nove prijateljske vezi, da so informirani o vseh stvareh, ki jih zanimajo, da lahko posežejo po različnih oblikah zabave, da lahko igrajo igrice in tekmujejo z ljudmi z vsega sveta, da gledajo filme, poslušajo glasbo ... Družabno omrežje Facebook, ki ga je leta 2004 ustanovil Mark Zuckerberg, je imelo leta 2018 že preko dve milijardi uporabnikov. Glavni razlog za razmah je najverjetneje ideja, da gre za ustvarjanje sveta 'prijateljev', ki me spremljajo in ki jih lahko spremljam. Potreba po prijateljstvu in sprejetosti je temeljna človekova potreba in nove tehnologije omogočajo, da se možnost vzpostavljanja in ohranjanja vezi skoraj neomejeno razmahne. Ni več prostorske omejitve in tudi ni časovnega zamika pri sporočanju, kadar je prijatelj drugje.

Internetni dosje

Vse bolj očitni postajajo tudi negativni vidiki družabnih omrežij: zloraba osebnih podatkov več kot 50 milijonov uporabnikov za ekonomske namene, širjenje lažnih novic, spletno nasilje ... (Amendola idr., 2018: 17–19). Ker so se na Facebook vse bolj naselili tudi 'digitalni priseljenci', torej starši in učitelji, so mladi veliko bolj prisotni na Snapchatu in Instagramu, kar kaže, da želijo ustvarjati prijateljske vezi predvsem s svojimi vrstniki ter težijo k avtonomiji in se želijo izogniti nadzoru starejših. Za 'digitalne domorodce' se ustvarja 'internetni dosje' že od njihovega rojstva dalje oz. že od trenutka, ko sta starša izvedela, da je na poti novo življenje, in sta to novico objavila na spletu.

Na družabnih omrežjih ustvarjamo o sebi določeno podobo, za katero si želimo, da bi jo poznala širša javnost. Vsi skupaj, še posebej pa mladi, se premalo zavedamo, da imajo do te podobe dostop tudi bodoči delodajalci, kreditodajalci, zavarovalni agenti ... Povsem na novo se postavlja vprašanje pravice do zasebnosti. Imeti informacije pomeni imeti moč. Tisti, ki gledajo določene stvari o drugih ljudeh na

družabnih omrežjih, imajo običajno moč nad ljudmi, ki jih opazujejo. Tako gledajo starši, učitelji, zaposlovalci, korporacije, vlada ... Prepričani so, da imajo pravico do tega samo zato, ker imajo možnost, da to počnejo, saj so vsebine javno dosegljive. To pa lahko včasih pripomore tudi k temu, da se razkrije kakšna zloraba, ki bi sicer ostala zakrita.

Razkriva to, kar je že v svetu

Kot pravi Boyd, digitalna tehnologija razkriva predvsem to, kar je že v svetu: »To, kar je vidno na spletu, je to, kar je v družbi najboljše in najslabše ter vse, ker je vmes. Ko se odločite za ogled, ste prisiljeni videti neenakost, rasizem in šovinizem, krutost in nasilje, bolečino in jezo. Preveč enostavno je, da vidimo vse to in krivimo tehnologijo, da je to ustvarila« (Boyd, 2016: 57). Sodobna tehnologija omogoča, da je javno dostopnih vse več vsebin in da je zbranih ogromno informacij. Naučiti se bomo morali živeti s tem, da bo vse več stvari dostopnih in vidnih. Po eni strani bomo opazovani, po drugi strani pa bomo lahko ogledovali stvari.

Izostri etični čut

V tem spremenjenem kontekstu je velik izziv, kako izostri naš etični čut, da ne bomo

kršili svojega človeškega dostojanstva in dostojanstva drugih ljudi. Kaj imam pravico pogledati in česa ne smem spregledati znotraj novih možnosti? »Imamo etično odgovornost, da vidimo druge v kontekstu, v katerem delujejo, in moralno odgovornost, da poskrbimo za tiste, ki so v nevarnosti« (n. d.: 59). Nove možnosti digitalnega sveta prinašajo s seboj tudi nove oblike odgovornosti.

V tem času hitrih sprememb in nejasnih okvirov, tehnološkega razvoja in digitalnih medijev otroci in mladi rastejo in se razvijajo. Gotovo je primarno okolje njihove rasti njihova družina, zelo pomembno okolje pa predstavljata tudi vrtec in šola. V procesu odraščanja naj bi otrok izgradil osebnost, ki se zaveda svoje lastne vrednosti in svoje sposobnosti, da čim bolj polno uresniči svoje življenje in prispeva k boljšemu svetu okrog sebe. ◀

Literatura

- Amendola, Assunta; Gigli, Beniamino in Monti, Alessandra Maria (2018): *Adolescenti nella rete: quando il web diventa una trappola*. Roma: L'Asino d'oro.
- Boyd, Danah (2016): Do You See What I See? Visibility through Social Media. V: Greenhow, Christine; Sonnevend, Julia in Agur, Colin (ur.): *Education and social media: toward a digital future*. Cambridge: The MIT Press, str. 49–60.
- Čuš Babič, Nenad (2018): Ali naj se šola prilagaja mladostniku digitalne dobe in omrežjem? V: Rifel, Tadej (ur.): *Kritično mišljenje v digitalni dobi*. Ljubljana: Zavod sv. Stanislava, str. 32–42.

Opomba

Odlomek je iz knjige v tisku: Globokar, Roman (2019): *Vzgojni izzivi šole v digitalni dobi*. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Foto: Peter Prebil